

Det fortrængtes genkomst

Platoon synes godt på vej til at få status som et definitivt Vietnam-statement. Det er filmen, der – efter så mange års tavshed og fortrængning – ankommer for utvetydigt og på ganske hårrejsende vis at levere den usminke-sandhed om amerikanernes fatale krigsindsats. Og samtidig er filmen på vej til at blive årets kassesucces, hvilket kan forekomme paradoksalt i betragtning af, at der ikke er meget i det aktuelle Rambo-hærgede politiske klima i USA, der tyder på, at interessen for en genoplivning af fortidens mest grandiose synd skulle være særlig stor for nærværende. Reagens *Irangate* og hans mellemamerikanske intervention, som Oliver Stones foregående film, *Salvador*, handlede om, har ihvertfald ikke bragt nationen i samme massive vildrede, som den Indokina, Nixon og Watergate i sin tid afstedkom. Det skal da også nævnes, at det tog Oliver Stone 10 år at få realiseret sin film, der i det væsentligste bygger på hans egne oplevelser fra Vietnam i 1967-68. Ingen turde binde an med projektet. Emnet var for belastende, filmen for deprimerende til at Holly-

af Steen Salomonsen

wood ville satse, hvilket også gælder for den færdige film, der ligesom *Salvador* er produceret af det engelske selskab *Hemdale*. Men nu er filmen der altså, og den er vitterligt også temmeligt rystende.

Det har været et karakteristisk træk ved de hidtidige Vietnamskildringer i den kunstnerisk ambitiøse ende af skalaen, at de har tyet til abstraktioner af forskellige slags i deres forsøg på en æstetisk koncipering af krigens væsen. Feks. overskred Michael Herr langt reportageformen med sin gennemgribende brug af stream of consciousness teknik i *Dispatches*, – det betydeligste værk om Vietnam indenfor litteraturen. Coppola lod sine dommedagsvisioner eksplodere i et surrealistisk billedsprog, da han på sin indre rejse bevægede sig mod junglens hjerte i *Dommedag Nu*. Cimino sammenfattede krigens essens og vilkårlighed metaforisk i dødsrouletter og myteinitierende jagtture i *The Deerhunter*. Daniel Reeves, der

indenfor videokunsten har leveret det stærkeste Vietnamdokument, *Smothering Dreams* (1981), udlagde ekspressivt i en blanding af flash-backs og fantasier krigens som en ideologisk forberedt udvidelse af barndommens lege. Her overfor står *Platoon* som en yderst konkret påmindelse om Vietnamkrigens grusomme gerninger. Stone har vægtet det dokumenterede højre end det fabulerende for med en tilsyneladende hæmningsløs ærlighed at levere den sandhed, der består i på den simplest mulige og mest direkte måde at sige: sådan var der.

Uden andet forvarsel end et par enkelte fortekster tages man som tilskuer ved vingebenet og kastes tilbage til 1967, tidspunktet hvor USAs troppointensivering i Vietnam var ved at kulminere, for at lande i jungelkrigens tætteste buskads blandt myrer, igler, slanger, mudder, snubletråde og pludselige bagholdsangreb. Stilistisk konsekvent formidler filmen indtrykket af en krig, der udspiller sig her og nu, ved at fastholde den kæmpende yankees desillusionerede og uovervindelige synspunkt; kun

Delingen går amok i en landsby og myrder løs, anført af Barnes (Tom Berenger, t.h.), mens Elias prøver at lægge sig imellem (t.v. Willem Dafoe, midten, Charlie Sheen bagest t.v.).

når de troppetransporterende helikoptere stiger til vejrs løftes sløret for krigens facit i totalbilleder af slagmarkens sønderskudte ofre.

Som epos udgør *Platoon* nærmest et komplet katalog over de velkendte Vietnamtraumer og -ikoner. Der er – naturligvis – den famøse jungle, som Stone i sine klaustrofobisk mørke billeder har held til at gøre nærværende i en sjælden og meget ubehagelig grad. Der er skildringen af den marihuana-rygende amerikanske soldats defeatisme og historien om den idealistiske middelklassedreng, tilskuernes identifikationspunkt (og Stones selvportræt, spillet af Charlie Sheen – Martins søn), som ribbes for illusionerne. Der er en yderst pågående skildring af et overgreb på civilbefolkningen, og med sin fokusering på race- og klasse-modsætninger, soldaternes angst og afstumpehed, samt de hadefulde fronter, der opstår mellem amerikanerne, forfægter Stone tesen om, at "det ikke var fjenden vi sloges imod. Det var os selv. Fjenden var i os selv", som filmens afsluttende replik lyder.

Udgør den historiske reference og autenticiteten det påtagelige, så slår filmen imidlertid også mytiske toner an. Som drama er *Platoon* en fabel om kampen mellem det gode og det onde. Den diabolske sergent Barnes (Tom Berenger, sminket til ukendelighed) og den realitetssunde sergent Elias (Willem Dafoe, skurken fra *Streets of Fire*), filmens protagonister, skulle ganske vist være kalkeret over virkelige personer, Stone oplevede på tæt hold i Vietnam, men de fremtræder symbolsk overdeterminerede i filmen, og kampen imellem dem skulle ifølge Stone have allusioner til Akilleus og Hektor fra Illiaden. Og heri ligger ihvertfald ansatsen til et fortolkende syn på Vietnamkrigen: en homerisk verden, hvor guderne blander sig i det verdslige for denne gang at spille menneskene så djævelsk ud mod hinanden, at de fordrives fra deres afstukne livsbane.

Set i et større perspektiv kan man anskue *Platoon* som et voldsomt og lidenskabeligt antikrigsdokument, der føjer sig til rækken af uheroiske skildringer med litterære aner i Stephen Crane, Richard Adlington, Erich Maria Remarque, Heinrich Böll og Norman Mailer, og med filmiske forløbere i eksempelvis Lewis Milestones filmatisering af *Intet nyt fra vestfronten*, Pabsts *Westfront 1918*, Hustons *The Battle of San Pietro*, Rossellinis *Paisà* og Ichikawas *Krigen på sletteme*. Hensigten har været at fæstne et uafviseligt indtryk af den menneskelige nedværdigelse, der følger af krigens grusomhed, hvilket i *Platoon* formidles med al den nærværsæstetik, amerikansk film kan frembyde.

Intentionerne er klare og redelige. Imidlertid må man også konstatere det påfaldende efter-

Platoon – Kamp-patruljen

Platoon. USA. 1986. Instr. + Manus: Oliver Stone. Foto: Robert Richardson. Klip: Charlie Simpson. Musik: Georges Delerue. P-Design: Bruno Rubeo. Prod: Arnold Kopelson. Ex-prod: John Daly, Derek Gibson – Hemdale/Orion.

Medv: Tom Berenger (Sergent Barnes), Willem Dafoe (Sergent Elias), Charlie Sheen (Chris), Forest Whitaker (Big Harold), Francesco Quinn (Rhah), John C. McGinley (Sergent O'Neill).

Udl: Nordisk. 120 min. Prem: 8.5.1987.

tryk, hvormed Stone her giver sine Vietnamoplevelser til bedste. Filmen er netop hæmningsløs og ofte firkantet og anmassende i sine effekter. Dens appel til følelser og tårer i stride strømme er umiskendelig. Ved at kombinere dramaets principielle forudsigelighed med epos'ets fortættede genoplevelse af de historiske forhold har filmen evne til at involvere publikum, så kroppen ligefrem udmattes. Men den vil tilsyneladende mere end involvere og heri påminde tilskueren om den krig, man har haft tilbøjelighed til at glemme. Den vil også påføre tilskueren en lidelse. En lidelse af den slags, der i kraft af sin intensitet også bringer en form for forløsning. For det er nemlig, hvad *Platoon* som Vietnamfilm betragtet handler om, og velnok grunden til at den så sikkert har styret sig frem mod sæsonens mest attraktive Oscars. *Platoon* er den bodsvandring, det amerikanske folk (først og fremmest) skal underkastes for at blive dæmonen kvit. Mareridtet skal genoplevs; filmen skal fremstå som fortrængningens ublu genkomst og så uafviseligt, at sandheden kan ses i øjnene, skylden påtages for i samme nu at blive udsonet via den kompensatoriske udlevelse, nærværsæstikkens overflod her inviterer til.

Naturligvis er der her tale om et specielt amerikansk nationalbevidst anliggende. Katharsis er der dog under alle omstændigheder, for det er filmens effekt at den kan berøre alle. Et forsonende fællesskab over krigens heligbrøde kan sænke sig ovenpå dette sansmæssige overgreb. Men herved blokerer filmen også for en videre refleksion.

Oliver Stone er især kendt som manuskriptforfatter – Alan Parkers *Midnight Express*, som han modtog en Oscar for, John Milius' *Conan – Barbaren*, Brian DePalmas *Scarface* og Ciminos *Chinatown blader*. *Platoon* er hans fjerde spillefilm. Han debuterede i 1974 med *The Seizure*, der, som den følgende, *The Hand* (1981), er en psykologisk horrorfilm, der efter omtale at dømme er fuldstændig uden det voldsomme humane sindelag, Stone udfoldede for første gang med den temmelig hårdtpumpede *Salvador*. *The Seizure* handler om en forfatter, der hjem søges af mærkelige væsener, *The Hand* om en tegner, hvis ene hånd, efter

at være blevet ødelagt i et automobiludheld, får selvstændige morderiske tilbøjeligheder. Intet tyder på, at disse film har været et personligt anliggende for Stone. De afspejler muligvis hans vildrede og den dopede tilstand han befandt sig i mange år efter sine Vietnamoplevelser, hvor han – efter eget udsagn – gik rundt og rundt og følte sig som Travis Bickle fra Scorseses *Taxi Driver*, Scorsese var iøvrigt hans lærer på filmskolen i New York, hvor han tog sin uddannelse i 1971. Først i løbet af firserne, da han gik i gang med *Scarface*, kvittede han stimulanse og fik hold på tilværelsen. *Scarface* har Stone netop betegnet som sit farvel til stofferne, hvilket gør det nærliggende at tolke den uforglemmelige scene fra filmen, hvor Al Pacino med en dyb indånding dykker hovedet ned i kilovis af kokain, som en humoristisk selvkommentar. Men i alle disse år har tanken om en definitiv Vietnamfilm stået på ønskelisten, et ønske, der blev forstærket af, at Stone forliste med et andet Vietnamprojekt, filmatiseringen af Ron Kovic' *Born on the 4th of July*.

Der er ingen tvivl om, at *Platoon* udtrykker en dybt følt og selvoplevet erfaring, og at det er dette personlige mellemværende mere end det egentlige og angivelige humane budskab, der er blevet investeret med filmens pågående virkemidler. "For mig var krigen en religiøs erfaring mere end noget andet", har Stone udtalt. Men dette overskridende perspektiv kommer ikke rigtig frem i filmen. Stone har valgt at vise uden at lægge nogen reflekterende afstand til begivenhederne, hvilket selvsagt gør *Platoon* stærk som umiddelbar oplevelse – som medrivende underholdning. Men for så vidt man kan tale om kunstnerisk sandhed, så er det ihvertfald, hvad *Platoon* mangler. Stone har sans for det bombastiske, ikke det perspektiverende. Der er forskel på at vise krigen i al dens beskide bogstavelighed og at begribe Vietnam som et trauma med både politiske, ideologiske, psykologiske og eksistentielle implikationer. Stone gør det første, så man må håbe, at Stanley Kubricks længe ventede *Full Metal Jacket* (efter en roman af Gustav Hasford, som Kubrick har bearbejdet i samarbejde med Michael Herr) bringer noget mere af det sidste.